

БАНКІВСЬКА

СПРАВА

Науково-практичне видання.
Виходить 2 рази на рік
Видається із січня 1995 року

№ 2 (152) — 2020

ЗМІСТ

АНАЛІЗУЮТЬ НАУКОВЦІ

- Анатолій Маслов.** Детермінанти економічного розвитку в контексті теоретичного та історико-економічного знання 3
- Петро Юхименко.** Інституціональне середовище та його вплив на формування і використання бюджетних ресурсів держави 22
- Олег Колодізев, Ольга Лозинська.** Особливості визначення та структуризації ринку фінансових послуг в умовах діджиталізації економіки 41
- Наталія Бідасюк.** Переклад заголовків наукових статей англійською мовою 58
- Володимир Височанський.** Стандарт цінності 75

СЛОВО ПРАКТИКАМ

- Ігор Волошин, Анатолій Воронін.** Дискретна динамічна модель ліквідності банку з урахуванням ендогенних депозитів 80

БАНКІВСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ

- Володимир Бобиль, Марина Дронь.** Сучасні інструменти банківської логістики 94

ПРОБЛЕМИ МАКРОЕКОНОМІКИ

- Сергій Колотуха, Людмила Смолій.** Ідентифікація факторів впливу на стан банківського кредитування сільськогосподарських підприємств 103
- Олена Прокопчук, Світлана Пташник.** Економіко-математичне моделювання доходів місцевого бюджету 115
- Показчик статей та інших матеріалів, опублікованих у журналі “Банківська справа” у 2020 р.** 125

- Contents 127

Індекс журналу в каталозі передплатних видань України 74060.

Постановою президії ВАК України від 30 березня 2011 р. № 1-05/3 журнал “Банківська справа” внесено до Переліку № 1 наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт з економічних наук на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Головний редактор — В.Д. БАЗИЛЕВИЧ

Редакційна рада: А.С. ГАЛЬЧИНСЬКИЙ, В.М. ГЕЄЦЬ, В.О. ЛИТВИЦЬКИЙ, А.М. МОРОЗ, А.І. СТЕПАНЕНКО.

Редакційна колегія: В.Д. БАЗИЛЕВИЧ, В.А. ГЛАДКИЙ — заступник головного редактора, В.П. РОЗУМНИЙ — відповідальний секретар, О.В. ВАСЮРЕНКО (м. Харків), Н.І. ГРАЖЕВСЬКА (м. Київ), М. ДРАЖАНОВА (м. Брно, Чехія), М. ЖИВІТІРЕ (м. Рига, Латвія), Г.В. ЗАДОРЖНИЙ (м. Харків), В.В. ІВАНОВ (м. Санкт-Петербург, РФ), В.І. КАРАСЬОВ (м. Київ), Т.Т. КОВАЛЬЧУК (м. Київ), Л.Л. ЛАЗЕБНИК (м. Київ), І.О. ЛЮТИЙ (м. Київ), І.І. МАЗУР (м. Київ), С.В. МІЩЕНКО (м. Київ), С.В. НАУМЕНКОВА (м. Київ), В. НОЙМАНН (м. Берлін, Німеччина), С.М. ПАНЧИШИН (м. Львів), С.О. РИБАК (м. Київ), Т.С. СМОВЖЕНКО (м. Львів), А. ТАУБАЄВ (м. Караганди, Казахстан).

Над журналом працювали: Ю.М. Слущька, Л.В. Кирпич, О.С. Кузуб, І.А. Олійник, С.А. Михайлова.

Видання зареєстровано в Державній реєстраційній службі України.
Свідоцтво КВ № 19030-7910ПР від 05.07.2012.

Усі права застережено. Передруки і переклади дозволяються лише за згодою автора та редакції. Редакція не обов'язково поділяє думку автора. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та іншої інформації несуть автори публікацій. Відповідальність за зміст рекламних оголошень несе рекламодавець.

Адреса редакції: 01030, м. Київ, вул. Стрілецька, 28.

Тел.: (044) 272-42-91; факс: (044) 234-23-36.

E-mail: slutska@society.kiev.ua <http://www.banking.com.ua>

Засновник — Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Видавець — Видавництво “Знання”, 01030, м. Київ, вул. Стрілецька, 28

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3596 від 05.10.2009 р.

Журнал розповсюджується тільки за передплатою.

Авторський примірник можна придбати в книгарні “Абзац”, тел.: (044) 581-15-68, попередньо його замовивши.

Матеріали журналу рекомендовано до друку рішенням вченої ради економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 5 від 18 листопада 2020 р.)

Підписано до друку 27.11.2020. Формат 70×100 1/16. Папір офс. №1.

Друк офс. Гарнітура шкільна.

Ум. друк. арк. 10,4. Обл.-вид. арк. 11,4. Наклад 300 примірників. Зам. №

© “Банківська справа”, 2020

УДК 336.741.233

Володимир Височанський, доцент кафедри фінансів і банківської справи Ужгородського національного університету, кандидат економічних наук

СТАНДАРТ ЦІННОСТІ

У статті автор наводить теоретичне обґрунтування стандарту цінності та пропонує практичний підхід до формування такого стандарту в контексті проблем, пов'язаних із функціонуванням регульованої грошової системи.

Ключові слова: цінність, гроші, грошова система, стандарт, товари, ф'ючерсні контракти, індекс.

Оцінювання є невід'ємною складовою господарської діяльності. Воно передуює прийняттю рішень з приводу вибору серед наявних альтернатив. Більшість наукових досліджень цінності зосереджуються на теоретичному обґрунтуванні цього феномену, їм бракує пропозицій прикладного характеру щодо можливості застосування отриманих результатів на практиці. Це підкреслює актуальність проблеми пошуку та запровадження нового підходу до формування альтернативного стандарту цінності, який може бути використаний у сучасних реаліях.

Ми пропонуємо такий порядок викладу матеріалу. Спочатку розглянуто поняття цінності з позицій представників Австрійської школи та наголошено на суб'єктивній природі процесу оцінювання. У цьому контексті обґрунтовано появу грошей як загальноприйнятого засобу оцінювання та здійснення оцінювання у грошовому вираженні. Увага акцентується на тому, що позбавлення грошей повноцінності ускладнило процедури оцінювання та спонукає господарюючі індивіди враховувати ризик знецінення паперових грошей у мінорних операціях. У заключній частині статті запропоновано підхід до вирішення цієї проблеми через запровадження альтернативного стандарту цінності в рамках наявних технологій біржового ринку.

© В. Височанський, 2020

Теоретичні засади визначення цінності. У словнику української мови *цінність* тлумачиться як виражена в грошах вартість чого-небудь, мінова цінність продукту¹. Визначення цінності у процесі обміну на теоретичному рівні було обґрунтовано Карлом Менгером у його праці “Принципи економіки” (опублікована 1871 р.). На його думку, “Цінність благ виникає через їхнє відношення до наших потреб і не властива самим благам. Разом зі зміною цього відношення цінність зростає та зникає”². Карл Менгер наголошує на суб’єктивній природі і цінності, і міри такої цінності, зазначаючи: “...благо може мати значну цінність для одного господарюючого індивіда, незначну цінність для іншого та жодної цінності для третього, залежно від їхніх запитів та наявних кількостей благ. ...Блага завжди мають цінність для певних господарюючих індивідів та ця цінність також визначена цими індивідами. Цінність, яку господарюючий індивід приписує благу, дорівнює важливості особливого задоволення, що залежить від володіння цим благом”³.

Незадоволені потреби людей та різна оцінка ними благ є передумовами для здійснення обміну. Людвіг фон Мізес зазначає, що при обміні “...менш бажаний стан обмінюється на більш бажаний. Від того, що задовольняє менше, відмовляються для того, щоб досягнути чого-небудь, що подобається більше. Те, від чого відмовляються, зветься ціною, що сплачується для досягнення бажаної цілі”⁴. На його думку, саме тому й обмін відбувається, що об’єктам, які обмінюються, присвоюються різні цінності. Мізес вважає, що “...цінність та оцінка цінності є інтенсивними, а не екстенсивними величинами. Вони не піддаються уявному розумінню шляхом застосування кількісних числівників. Якщо людина обмінює одну річ на іншу, то вона в момент угоди і в тих обставинах, в яких перебувала у цей момент, надає перевагу першій речі відносно другої. Причому кожен акт надання переваги, або вибору, характеризується певною психічною інтенсивністю почуттів, котрі в ньому виражаються. Існують різні ступені інтенсивності добитися певної мети, ця інтенсивність і визначає психічну користь, котру успішна дія приносить індивіду, що діє. Однак психічні дії можна тільки відчувати. Вони є глибоко особистими, і не існує семантичних засобів для того, щоб виразити їх інтенсивність та повідомити інформацію про них іншим людям”⁵.

У процесі еволюції мінових відносин господарюючі індивіди з часом почали використовувати особливий товар, який на думку Мізеса “...людина придбає... не для того, щоб використати для особистого споживання чи у виробництві, а для того, щоб уступити його в наступному акті обміну. Така

¹ Словник української мови : в 11 т. / за ред. І.К. Білодіда ; Інститут мовознавства АН УРСР. — К. : Наук. думка, 1970—1980.

² Menger C. *Principles of Economics* / C. Menger ; Ludwig von Mises Institute. — Auburn, 2007. — P. 120.

³ *Ibid.* — P. 146.

⁴ Mises L., von. *Human Action. A Treatise on Economics* / Ludwig von Mises. — 4th rev. ed. — San Francisco : Fox & Wilkes, 1996 — P. 97.

⁵ *Ibid.* — P. 204—205.

поведінка людей перетворює товар у засіб обміну і, якщо така поведінка стає загальноприйнятною щодо певного товару, перетворює його в гроші”⁶. Використання грошей як посередника в обміні кардинально спростило процедуру не лише обміну, але й оцінювання благ господарюючими суб’єктами. З’явилася можливість зіставляти цінність різних благ з цінністю грошей, а відтак формулювати цінності різних товарів і послуг у грошовому вираженні.

Позбавлення грошей повноцінності створило певні труднощі при оцінюванні благ господарюючими індивідами. Паперові гроші не є товаром, а їх створення регулюється державою. Невизначеність кількості грошей у довгостроковій перспективі робить їх оцінювання більш ускладненою, оскільки спонукає індивідів враховувати ризик їх знецінення. За таких обставин виникає потреба у пошуку альтернативних підходів оцінювання, які дозволяють визначати зміни у цінності грошей та враховувати ці зміни при веденні господарського розрахунку.

Технологічні аспекти стандартизації цінності. Розвиток мінових відносин супроводжується вдосконаленням загальнопоширеної поведінки та процедур із визначення цінності. Вироблення стандарту цінності у цьому контексті дозволяє покращити інформаційне забезпечення господарюючих індивідів стосовно поточної кон’юнктури та знизити витрати обміну як такого. Поява грошей ознаменувала важливу віху стандартизації цінності та надала змогу учасникам мінових операцій зіставляти цінність різноманітних товарів і послуг з цінністю засобу обміну та згодом формулювати цінність різноманітних благ у грошовому вираженні.

У часи, коли гроші виступали товаром, їх кількість визначалася потребою у них учасників обміну. Кількість грошей, а відтак і їх переоцінювання зазвичай здійснювалися поступово, не спричиняючи незручності для господарюючих індивідів. Натомість, сучасні паперові гроші випускаються в економічну систему згідно з рішенням владних органів, їхню кількість важко передбачити у довгостроковій перспективі. Оскільки існує тенденція до постійного збільшення кількості грошей, то учасники ринку при їх оцінюванні враховують ризик знецінення грошей. У таких умовах зростає рівень невизначеності, а відтак і витрати мінових операцій та господарської діяльності в цілому.

В умовах відсутності повноцінного засобу обміну полегшити процеси оцінювання та знизити рівень невизначеності у господарській діяльності можливо через урахування змін цінності безпосередньо паперових грошей. У цьому випадку виникає запитання відносно якого товару здійснювати оцінювання грошей, а якщо використовувати з цією метою відразу декілька товарів, то в який саме спосіб це робити.

Еволюція мінових операцій породила особливу форму ринку — біржу, яка є ефективним механізмом купівлі-продажу об’єктів торгу. Сьогодні

⁶ Mises L., von. *Human Action. A Treatise on Economics* / Ludwig von Mises. — 4th rev. ed. — San Francisco : Fox & Wilkes, 1996 — P. 406.

більшість торговельних операцій із речовими товарами забезпечуються ф'ючерсною біржею, що організовує укладання строкових угод із постачання товарів у майбутньому. На відміну від локальних ринків ф'ючерсна біржа в кожен момент виробляє єдину ринкову ціну для відповідного контракту, вирішуючи в такий спосіб проблему отримання інформації щодо оцінки біржових товарів. Якщо ціна контракту свідчить про рівень інтенсивності потреб у володінні ним, то кількість укладених угод з цим товаром вказує на відносний ступінь його загальнопоширеності серед суб'єктів господарювання.

Практична реалізація підходу до стандартизації цінності була здійснена в умовах ф'ючерсного ринку США. З цією метою було розроблено CommoUn (Commodity Unit — з англ. *товарна одиниця*) — індекс, який охоплює всі ф'ючерсні контракти на постачання речових товарів, торгівля якими здійснюється на біржах США⁷. Методологія розрахунку індексу включає такі кроки:

1) обсяги укладених угод з різними ф'ючерсними контрактами щодо певного базового товару зіставляються для визначення контракту з найбільшими обсягами укладених угод;

2) грошове вираження обсягів торгівлі (ГВОТ) розраховується для кожного обраного контракту, визначається загальна сума ГВОТ для всіх обраних контрактів та частка кожного з них у ГВОТ (ЧГВОТ);

3) розраховується кількість контрактів у гіпотетичній довгій позиції для кожного контракту шляхом множення умовного початкового капіталу на ЧГВОТ, розділеного на останню ціну закриття та на обсяг партії у контракті;

4) розрахунок поточного значення індексу як суми значення індексу попереднього дня та суми прибутків/збитків кожної гіпотетичної довгої позиції для відповідних контрактів розділеної на постійну кількість одиниць.

Щоденний перерахунок структури індексу дозволяє оперативнo враховувати зміни у перевагах учасників ринку щодо того чи іншого біржового товару. Зміни у значеннях індексу свідчать про зміни в оцінці грошей відносно товарної корзини індексу. Зростання індексу вказує на знецінення грошей, тоді як його зниження — на ревальвацію грошової одиниці. Згідно з отриманими розрахунками значення індексу зросло зі 100,00 до 158,48 протягом періоду з 2 січня 1998 р. по 13 жовтня 2020 р.⁸ Динаміка індексу підтверджує довгострокову тенденцію знецінення паперових грошей.

Висновки. Цінність не є внутрішньою характеристикою благ, а лише присвоюється благам суб'єктами господарювання. Значення цінності благ залежить від інтенсивності прагнення індивідів заволодіти ними для задоволення своїх потреб. Унаслідок еволюції мінових операцій з'явився особливий товар (гроші), який почав використовуватися не для безпосереднього споживання, а для використання в наступних актах обміну. З моменту їх

⁷ CommoUn — Commodity Unit Index [El. resource]. — URL: <http://www.commoun.com>.

⁸ Ibid.

запровадження цінності усіх благ, якими обмінюються, зіставляють з цінністю грошей, тобто приводять у грошовому вираженні.

Проблема використання паперових грошей в якості стандарту цінності пов'язана з їхньою неповноцінністю. Сьогодні кількість грошей змінюється за наказом монетарної влади і на практиці змінюється непрогнозованими темпами. Це посилює невизначеність в оцінюванні грошей суб'єктами господарювання та спонукає їх до пошуку надійнішого стандарту цінності. Для зниження невизначеності та полегшення процедур обміну доцільно використовувати такі засоби, які враховують оцінку максимальної кількості благ на ринку. Одним із них може бути індекс CommoUn, що враховує значення цінності ф'ючерсних контрактів із фізичним постачанням речових біржових товарів, торгівля якими здійснюється на ф'ючерсних біржах США. Динаміка індексу відображає зміни у цінності паперових грошей і підтверджує їх знецінення у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І.К. Білодіда ; Інститут мовознавства АН УРСР. — К. : Наук. думка, 1970—1980.
2. *Menger C. Principles of Economics / C. Menger ; Ludwig von Mises Institute.* — Auburn, 2007.
3. *Mises L., von. Human Action. A Treatise on Economics / Ludwig von Mises.* — 4th rev. ed. — San Francisco : Fox & Wilkes, 1996.
4. CommoUn — Commodity Unit Index [El. resource]. — URL: <http://www.commoun.com>.

Надійшла до редакції 15.10.2020

Volodymyr Vysochanskyi. Value Standard

The article considers the theoretical reasoning and offers a practical approach to the formation of the value standard in the context of the existing problems of the regulated monetary system.

Key words: *value, money, monetary system, standard, commodities, futures contracts, index.*

Владимир Высочанский. Стандарт ценности

В статье автор приводит теоретическое обоснование стандарта ценности и предлагает практический подход к формированию такого стандарта в контексте проблем, связанных с функционированием регулируемой денежной системы.

Ключевые слова: *цена, деньги, денежная система, стандарт, товары, фьючерсный контракт, индекс.*